

**«БАШКОРТОСТАН РЕСПУБЛИКАҢЫНЫҢ
ДӘҮЛӘТ (БАШКОРТ) ТЕЛЕ» УКУУ ПРЕДМЕТЫНА АННОТАЦИЯ
(5-9 класс)**

Төп дөйөм белем биреү кимәленә «Башкортостан Республикаһының Дәүләт (башкорт) теле» укуу предметынан 5-9 кластар өсөн төп дөйөм белем биреү (артабан – Программа) түбәндәге норматив-хокуки документтарға нигезләнән:

- Конституция Российской Федерации;
- Рәсәй Федерацияһының Конституцияһы;
- Федеральный закон от 29 декабря 2012 г. № 273-ФЗ «Об образовании в Российской Федерации» (с изменениями и дополнениями);
- Рәсәй Федерацияһының конституцияһы;
- Федеральный закон от 29 декабря 2012 г. № 273-ФЗ «Об образовании в Российской Федерации» (с изменениями и дополнениями);
- «Рәсәй Федерацияһының мәғариф тураһындағы законы» (29.12.2012. №273-ФЗ) (үзгәрештәр һәм өстәмәләр менән);
- «Рәсәй Федерацияһы халыктары телдәре тураһында» Законы (25.10.1991. № 1807-1 ФЗ) (үзгәрештәр һәм өстәмәләр менән);
- «Төп дөйөм белем биреү Федераль дәүләт белем биреү стандарттары» (31.05.2021 й. № 287);
- Төп дөйөм белем биреүҙең өлгө төп дөйөм белем биреү программаһы (18.03.2022. № 1/22 дөйөм белем биреү буйынса федераль укуу-уҡытыу берекмәһе карары менән раҫланған);
- Өлгө тәрбиәүи программа (02.06.2020. № 2/20 дөйөм белем биреү буйынса федераль укуу-уҡытыу берекмәһе карары менән раҫланған);
- «Рәсәй Федерацияһы халыктарының туған телдәрен укуыту Концепцияһы» (2019 йылдың 1 октябрендә Рәсәй Федерацияһының Мәғариф Министрлығы коллегияһы ултырышында раҫланған);
- Башкортостан Республикаһының конституцияһы;
- Башкортостан Республикаһының «Мәғариф тураһындағы» Законы (үзгәрештәр һәм өстәмәләр менән);
- 2021 – 2030 йылдарға «Башкортостан Республикаһының дәүләт телдәрен һәм Башкортостан Республикаһы халыктарының туған телдәрен укуыту Концепцияһы» (30 декабрь Башкортостан Республикаһы Башлығы 2020 йылда № УГ-613 Карары менән раҫланған);
- 2021 – 2030 йылдарға «Башкортостан Республикаһының дәүләт телдәрен һәм Башкортостан Республикаһы халыктарының туған телдәрен укуыту Концепцияһы» (30 декабрь Башкортостан Республикаһы Башлығы 2020 йылда № УГ-613 Карары менән раҫланған)

Программа нигезендә федераль дәүләт белем биреү стандарттарының методологияһын тәшкил иткән системалы-эшмәкәрлеккә йүнәлеш ята.

Программа йөкмәткеһе Федераль дәүләт белем биреү стандарттарының «Туған тел һәм туған әҙәбиәт» предмет өлкәһендә бирелгән төп дөйөм белем биреүҙә төп дөйөм белем биреү программаһының талаптар өлөшөндәге өлгәшелгән һөҙөмтәләрҙе үзләштереүҙе тәьмин итә.

**«БАШКОРТОСТАН РЕСПУБЛИКАҢЫНЫҢ
ДӘҮЛӘТ (БАШКОРТ) ТЕЛЕ» УКУУ ПРЕДМЕТЫНА ДӨЙӨМ
ХАРАКТЕРИСТИКА**

Башкортостан Республикаһының кануниәтенә һәм Федераль дәүләт белем биреү стандарттарына яраҡлы «Туған тел һәм туған әҙәбиәт» предмет өлкәһендә «Башкортостан

Республикаһының Дәүләт (башкорт) теле» уҡыу предметы Башкортостан Республикаһы биләмендә дәүләт һәм муниципаль белем биреү ойшмаларында урынлашкан Башкортостан Республикаһының кануниәттәренә һәм Төп дөйөм белем биреү Федераль дәүләт белем биреү стандарттарына ярашлы бәлиғ булмаған уҡыусыларҙы «Башкортостан Республикаһының Дәүләт (башкорт) теле» уҡыу предметына өйрәтеү ата-әсәләргән (законлы вәкәләтлеләр) ғаризалары нигезендә ойшторола.

«Башкортостан Республикаһының Дәүләт (башкорт) теле» уҡыу предметын өйрәнәү гуманитар циклындағы «Рус теле», «Әзәбиәт» һәм башка уҡыу предметтары менән дисциплинар бәйләнештә булдырыуҙы иҫәпкә ала.

Башкорт теле, үзенә аралашыуҙа һәм фекерҙә сағылдырыуҙа төп функцияһын үтәп, шәхес ара һәм кешеләргә социаль үз-ара бәйләнештә тәмин итә, аңды, үз аңыңды һәм шәхестең онъяға карашын формалаштырыуҙа катнаша, мәғлүмәттә, мәҙәни традицияларҙы, Башкортостан Республикаһының башкорт һәм башка халыктарҙың тарихын һаҡлау һәм тапшырыуҙың төп сараһы булып тора.

«Башкортостан Республикаһының Дәүләт (башкорт) теле» уҡыу предметын өйрәнәү гуманитар циклыдағы «Рус теле», «Әзәбиәт» предметтары менән бәйләнештә күҙ уңында тота.

Башкорт теле, үзенә аралашыу һәм фекер сағылдырыуҙың төп функцияһын үтәү барышында, шәхес-ара һәм кешеләргә социаль үз-ара бәйләнештә булыуын тәмин итә, аңды, узаңыңды һәм шәхестең донъяға карашын формалаштырыуҙа катнаша, мәғлүмәттә, мәҙәни традицияларҙы, Башкортостан Республикаһындағы башкорт һәм башка халыктарҙың традицияларын һаҡлау һәм тапшырыуҙа мөһим сара булып тора.

«Башкортостан Республикаһының Дәүләт (башкорт) теле» курсы уҡыусыларҙың әхлаки һәм коммуникатив мәҙәниәтен камиллаштырыуға, уның интеллектуаль һәм ижади һәләтен, аң, хәтер һәм фараз итеүен, үзаллы уҡыу эшмәкәрлеген үстөрөгә йүнәлдерелгән.

Башкорт телен уҡыту йөкмәткәһә кешенә уҡыу күнемәләрен берләштергән кеүек функциональ грамоталықты үстөрөгә, текст аңлау, төрлө форматтағы текстарҙа мәғлүмәттә кулланыу, үз максатыңа өлгәшеү өсөн уны баһалау, үзенә белем һәм мөмкинлектәрендә киңәйтеү, социаль тормошта катнашыуға йүнәлдерелгән.

Уҡыу предметының йөкмәткәһә дәрестән тыш эшмәкәрлектә тормошка ашырыла ала: предмет азналары, экскурсиялар, тематик саралар, олимпиадалар, конкурстар, түнәрәктәр эше, театрға барыу, һуңынан анализ үтәкәреү менән фильмдар карау һ.б.

«БАШКОРТОСТАН РЕСПУБЛИКАҺЫНЫҢ ДӘҮЛӘТ (БАШКОРТ) ТЕЛЕ» УҚЫУ ПРЕДМЕТЫНЫҢ ӨЙРӘНЕҮ МАКСАТ ҺӘМ БУРЫСТАРЫ

«Башкортостан Республикаһының Дәүләт (башкорт) теле» уҡыу предметының өйрәнәүҙең **максаты** уҡыусыларҙа телмәр эшмәкәрлеген төп төрҙәрендә (аудирование, һөйләү, уҡыу, язу) коммуникатив компетенцияны формалаштырыу.

«Башкортостан Республикаһының Дәүләт (башкорт) теле» уҡыу предметының өйрәнәүҙең **бурыстары**:

– телмәр тоткарлығын һәм башкорт телен аралашыу сараһы буларак кулланыуҙы үтеү өсөн уңайлы психологик климат булдырыу;

– яңы теманы үзләштерәү барышында уҡыусыларҙың шәхси сифаттарын, уларҙың күззаллауын, иғтибарын, хәтерен үстөрөү;

– элементар лингвистик күззаллауҙы үзләштерәүгә йүнәлдерелгән, уҡыусыларҙың элементар кимәлдә телдән һәм язма телмәрен үзләштерәү өсөн аңлайышлы һәм кәрәкле булған лингвистик күззаллауҙы киңәйтеү.

«БАШКОРТОСТАН РЕСПУБЛИКАҺЫНЫҢ ДӘҮЛӘТ (БАШКОРТ) ТЕЛЕ» УҚЫУ ПРЕДМЕТЫ ПРОГРАММАҺЫНЫҢ ТӨП ЙӨКМӘТКЕЛЕ ЙҮНӘЛЕШЕ

Программаның беренсе блогында – «**Мин һәм минең донъям**» - программаһы тәрбиәүи максаттарға йүнәлдерелгән, иң мөһиме, баланы тышкы һәм үз донъяһы менән аңлашып йәшәүгә өйрәтәү. Блок күберәк телдән һәм язма телмәрзе үстәреүгә йүнәлдерелгән.

Икенсе блок «**Башкортостан – минең тыуған яғым**» – халыктар дуслығы менән бәйләнгән; Рәсәйҙең үткәне, бөгөнгөһө, киләсәге, уның башка илдәр менән мөнәсәбәте; тыуған яктың тарихы һәм хәзерге тормош, күренекле урындар, тарихи ерҙәр; мәҙәниәт, халыҡ байрамдары һәм йолалары; Республикала йәшәүсә башкорт һәм башка халыктарҙың көн күрәше һәм тормош эшмәкәрлек үзенсәлектәре. Материал толерантлыҡ, мәҙәниәт диалогы һәм бер-береңә ихтирам принциптары нигеҙендә шәхестең рәсәй граждандыҡ йәмғиәтен төҙөү бөрыстарына яуап биреүсә шәхес сифаттарын тәрбиәләү һәм үстәреүгә йүнәлдерелгән.

Өсөнсө блок «**Тыуған яктың тәбиғәте**» – Башкортостан тәбиғәте, тыуған яктың үсемлек һәм хайуандар донъяһының төрлөлөгө, климат үзенсәлектәре һәм экологик проблемалар менән таныштыра. Был блок темаларҙа үзләштерәү һөҙөмтәһендә укуысыларҙа тәбиғәткә карата һаҡсыл караш формалаша һәм уларҙың аң-белем даирәһе киңәйә.

«БАШКОРТОСТАН РЕСПУБЛИКАҢЫНЫҢ ДӘҮЛӘТ (БАШКОРТ) ТЕЛЕ» УКУУ ПРЕДМЕТЫНЫҢ УКУУ ПЛАНЫНДАҒЫ УРЫНЫ

Төп дөйөм белем биреү федераль дәүләт белем биреү стандарттарына яраҡлы «Туған тел» укуу предметы «Туған тел һәм туған әҙәбиәт» предмет өлкәһенә инә.

«Башкортостан Республикаһының Дәүләт (башкорт) теле» укуу предметын өйрәнеүгә 170 сәғәт бирелә: 5-се кластан 9-сы класка тиклем (азнаға 1 сәғәт) 34-шәр сәғәт.

«БАШКОРТОСТАН РЕСПУБЛИКАҢЫНЫҢ ДӘҮЛӘТ (БАШКОРТ) ТЕЛЕ» УКУУ ПРЕДМЕТЫНЫҢ КУЛЛАНЫУ СРОҒЫ – 5 ЙЫЛ.

«Башкортостан Республикаһының Дәүләт (башкорт) теле» предметың эш программаһының йөкмәткеһе:

- укуу предметының йөкмәткеһе
- укуу предметын үзләштерәүҙең планлаштырған һөҙөмтәләре
- тематик планлаштырыу
- укуу-укуытыу – методик һәм мәғлүмәти-ресурс тәмин итеүе (укуу-укуытыу кулланмалары, һүзлектәр, методик кәңәштәр, мәғлүми ресурстар).